

SUMONYI ZOLTÁN

Az 1989-es ősz

KOSZTOLÁNYI SZÁZÉVES ÖTLETÉRE

Várady Szabolcs 75 éves

*Még negyvenbét éves vagyok.
Ősz van, este.
Régholt remény megint az
égre festve;
a Parlament előtt, szoros tömegben
barátok és a két fiam köröttem.
És ifjú arcukon látom a meghatott
csodálkozást, mit egykor láthatott
kamasz szememben néhány volt barát. –
Nyitják most fönt az Országháznak
ablakát,
s egy ünnepélyes hang tagolva, lassan,
hogy szétterjedjen lenn és a magosban,
úgy zengi, mint egy himnuszt, egy imát:
Köztársaság! Köztársaság!*

*Ha baldoklom, elmondok egy imát:
Ősz volt, este.
Régholt remény volt megint az
égre festve;
a Parlament előtt szoros tömegben
barátok és a két fiam köröttem.
És ifjú arcukon láttam a meghatott
csodálkozást, mit régen láthatott
kamasz szememben néhány volt barát. –
Nyitották fönt az Országháznak
ablakát,
s egy ünnepélyes hang tagolva, lassan,
hogy szétterjedjen lenn és a magosban,
úgy zengte, mint egy himnuszt, egy imát:
Köztársaság! Köztársaság!*

Halottak, s akik még halunk

„Mint aki messzi útra kél,
E testamentumot megírom.”
(François Villon: *A Kis Testamentum*)

„Mi hátra volt még, elkövetkezett.
E földi létben gyász sorunk betölt.”
(Vajda János: *Harminc év után*)

*Egy harmincéves gyűjtemény,
Szép versek '87 a címe,
Váratlanul hullott elém
Fakult, napszítta gerincére.
Nyomban kinyílt s megláttam, íme
Hatvankilencen ott vagyunk
Fotóinkkal megörökítve,
Halottak, s akik még halunk.*

*Én bolt költőimet hagyom
A feledékeny utókorra.
Ez már utókor, gondolom
Alig van élő, aki tudja
Kik írtak akkor sort a sorra.
Az ifjúság őseje,
Hogy újabb raj jön régi újra,
S kezdődött minden ővele.*

1.

*BELLA ISTVÁN bajusz s szakállal,
Negyvenhét éves. Ezután
Fejben sakkozva s zongorázva
Tizenkilencet élt csupán.
Itt még sötét pamacsszakállal,
Itt van a „Sóhaj és tükör”,
„Szabadságát a holdra hányja”,
„Köldökzsinóron lóg a föld”.*

2.

*CSIKI LÁSZLÓ itt negyvenhárom
Esztenős, gyanakvón figyel.
Útlevéllal is zöldhatáron.
Húsz év múltán rák vitte el.*

„Az őszi jön újra – lefogadjuk?
Aztán a tél, mint páncélvonat”.
Mire gondolt? Még ma se tudjuk.
„Szopogatjuk a lovas szobrokat”.

3.

*CSOÓRI SÁNDOR nyolcvanhat évet
Élt, itt csak ötvenhét. Hiúz
Szeme az optikába mélyed,
Haja a homlokára húz.*
„Látom előre az Időt:
Ugyanaz, ugyanaz, ugyanaz”,
És „Semmi álremény tehát”.
Így látta. '87, tavasz.

4.

*CSORBA GYŐZŐ tudós könyvtáros,
Hetven éves, halkan beszél.
Szemében ott a régi város:
Villamos jár, Széchenyi tér.*
*Még bő nyolc esztendő megér
„Vetkezőn bőrig meztelenre”,
Csupán jobb karját rejti el
„A nagy, utolsó küzdelemre.”*

5.

*DEÁK LÁSZLÓ itt negyvenegy,
Aztán még élt huszonkét évet.
Duzzogva néz farkasszemet
Tiberiusról festve képet,
„A tragikusan múlandó” évek
Langyos békéje közepett:
„a birodalom ezüstkorát
élte akkor”. És vége lett.*

6.

*FODOR ANDRÁS ötvennyolc éves,
Aztán már csak tíz évet él.
Értőn hunyorít két szemével,
Mint aki nem hisz, nem remél.
„Mi változott?” *A vers címét**

*Fölírhatnánk most visszanezve
„Arcok, szemek naponta látott,
iszonyba dermedt lemezére.”*

7.

*GARAI GÁBOR: búcsúfénykép.
Ötvennyolc éves. Gyászkeret
Merevíti az álla ívét,
Indián arcban tág szemek,
„az elült madarak hangja se hallik,
de a földből szikár jajszó nyilallik”.
Szorongva rímelteti verssé
A széteső emlékeket.*

8.

*GYÖRE IMRE itt ötvenhárom,
Aztán még huszonkét évet élt.
Szemüvegén a lázas álom
Most nem villantja meg szemét,
„akik fáznak, arcra esnek”.
Azt írja itt, s a rímre vágva
„hóban formálnak keresztet”.
Mintbogyba szebb jövőnkbe látna.*

9.

*JUHÁSZ FERENC „nehéz, gyűrt arca”
Itt még nem gyűrt, csak képzeli.
Ötvenkilenc sincs, dús a bajsza,
Huszonnyolc év még járt neki.
Szűri megszállott türelemmel
A mindenség csillagporát,
És fönnakad a hamurostán
Egy-egy gyémánt. Ötszáz karát!*

10.

*KÁROLYI AMY kilencvennégy
Évet megélt, itt hetvennyolc már.
Kínálja ezüst serlegét,
Míg mellette egy Arany Oltár.
A végtelennek küszöbén
„a sok mögött mégsem egészet”,*

Csupán az Örökség felét
„mi a világból az övé lett”.

11.

KÉPES GÉZA „finn-ugor költő”,
De „bolgár” is, de „angol” is.
Mögötte három emberöltő,
Szalkás zakója angolos.
Reználtan tekint utánunk:
„Énnekem nem sok jót jelent”
(Még jó két évet élt közöttünk),
„hogy így föstöttem a jelent”.

12.

KERESZTURY DEZSŐ szemén
Nem látszik nyolcvanhárom éve.
Figyel. Még kilenc évet él,
Összes váltásunkat megélve.
Tudós vátesz: az „Éber éj”
Vetíti vészek korszakát,
„mi lenne, ha elrémülve...
megtorpannának a maffiák?”

13.

KESZTHELYI REZSŐ nyolcvanhárom
Évet élt, itt csak ötvennégy volt.
Nem jár a „tengeres sétányon”,
Porai fölött dalmát égbolt.
Koszorúja a fellegekben,
Díjaiért egy sirály repül,
„körül vesz ez a leélhetetlen”,
„tulajdonképpen nem egyedül”.

14.

MARSALL LÁSZLÓ ötvennégy éves,
Még majd a nyolcvanat megéri.
Konok daccal, kihívón éles
Szemmel a határokat méri.
Sorompóöröknek nem tiszteleg,
Fölényes, mint az ősmatekosok,
„a fekete égen csillagok helyett
hosszú kalligrafikus betűsorok”.

15.

*MEZEI ANDRÁS ötvenhét csak,
Boglyas haja felhőfehér.
Nem éri meg a hetvennyolcat,
Erős keret szemüvegén.
Erős üveg gyengült szemén,
S a „Fénykörből” kiált a gyermek:
„vedd el Uram a hangokat”,
„hanem a látást hagyd nekem meg”.*

16.

*NAGY GÁSPÁR itt akár egy kispap,
Komoly, szigorú, fiatal.
Harmincnégy éves, még húszat kap
Istentől? Sorstól? Nem szaval,
Jövőbe lát: „A tanítványok
szökdösnek már röpdösnek már:
nem bírják a gyűlölködés
elsajátítandó tananyagát.”*

17.

*NEMES NAGY ÁGNES nyolcvanhatban
Már hatvannégy volt. Ez a kép
Korábbi, kacérrá villantja
Protestáló röntgenszemét,
Amely meglátja, hogy a fák
Tervrajzain a levél szára
„Egy puszta nyél, megfosztottság,
A levélszár pálcikasága.”*

18.

*ORBÁN OTTÓ ötvenegy éves,
Még majd tizenöt évet él.
Erőtéljes és egészséges,
Erős versekben beszél:
„divatba jönnek a rögeszmék
megint, mint mindig, ha a valódi eszmék
nem elég hatékonyak.” – írja,
Hangját halálíg birtokolva.*

19.

*PARANCS JÁNOS itt még nincs ötven,
Figyel „A holnapokra várva”
„Itt tartunk most, a holtidőben”
(Mintha Pompeji főterén állna),
„a megpróbáltatások kezdetén,
amikor a múlt aládúcolt
és ingatag szerkezete összecsuclik.”
Hatvankét évet élt – egyszer csak nem volt...*

20.

*PÁSKÁNDI GÉZA gyűrött arca,
A lustán fölényes szemek;
Mögötte hat év Duna-delta
Meg száz vers- vagy drámakötet.
Ötvennégy éves, már csak nyolcra
Futja az élet, aztán halott.
„Védem benned botlásaimat.
A történelmi ízlésficamot.”*

21.

*RATKÓ JÓZSEF, Ország-lelenc,
Itt ötvenegy esztendő. Ezután
Két év s rászólnak, kimehetsz
Az életárvaházak kapuján.
Népét, e kétlakit, nem szolgálja tovább,
Örök biánnnyal hunyorog,
„megigazít egy almafát,
s helyére küld egy elbitangolt csillagot.”*

22.

*RÁBA GYÖRGY nyolcvanhat évet élt,
Itt hatvanhárom. Kortalan
Arcát, hibátlan öltönyét
Halálig őrizte. Ha van
„Mellékutcsás” poeta doctus,
Róla biztosan elmondható.
„Ültem az utcában, ahol születtem”,
Zárórán a megállt mutató.*

23.

*RÁKOS SÁNDOR itt hatvanbat,
Aztán tizenkét évet élt még.
Szigetember? Vagy sivatag
Bújtatja félszeg remetéjét?
Ujja alatt agyagtáblákról
Egy-egy sumér eposz kinő,
„nemrég múlt dél ilyenkor elheversz
itatódnál megáll az idő”.*

24.

*RÓZSA ENDRE metsző tekintetében
Nem vallatás, kitartó figyelem.
Negyvenbat éves itt, még nyolcat élhet,
De máris csúfondárosan üzen:
„Legalább akkor hasznomat veszed
mikor a feledés már megy magától –”
Így-úgy mégis megóv az elmúlástól
„a sírkőfaragó emlékezet”.*

25.

*SIMONYI IMRE homlokán
Aszályos évek, tört barázdák.
Itt már alföldi bonviván,
Mindig sötét öltönyben látják.
Hatvanhét éves, még hetet
Ülhet a presszó asztalánál,
S körmöl „e dárdás július
koponyád nyársra húzná.”*

26.

*SOMLYÓ GYÖRGY szeme, homloka,
A száj körül futó barázdák
(Nem volt rá jellemző soba)
Sebzett önérzetét mutatják,
„lakcíme nincs. nem lakik ott
ahol lakik.” Ez mit jelenthet?
Hatvanbat éves, még húszat
Kap; fordít, esszét ír, szonettet.*

27.

*SZEPESI ATTILA nyírott szakállá,
Meg gyér haja is őszülő.
Itt negyvenöt, még harminc évig várja,
Mit hoz az ingázó idő.
A homokóra szaggatva pereg,
Tudja a vesztes félmúlt tanúja:
„minden rég-kihúlt szárnyas szörnyeteg
szavad visszhangja véred hamuja”.*

28.

*SZÉCSI MARGIT félszárnyú madár,
Feketerigó, félmosoly.
A köve-nincs malom mégis jár,
És gyöngyöt jár, és zakatol.
Ötvenkilenc, még három évig
Ír hosszú „Egy mondat...”-verseket:
„Áruház
Magyar
Részleg
Jövőtlen örökélet”.*

29.

*SZÉKELY MAGDA ötvenegy éves,
Még húsz év adatik neki.
Az a húsz év se túl beszédes,
A múlt fogságát rendez.
Mindent megírt a Teremtésről,
A Vándorlásról, úgy hiszi,
„lenn a sivatag napsütésben
Jákob sértetlen sátrai”.*

30.

*TAKÁTS GYULA megyés kis úr,
Nyírott bajusz, nyírott derű.
Hetvenhat éves, még az Úr
Huszonegy évig élteti.
Pincéjében sok ó-nedű.
„– A császár és a vers is egyre megy,
Kopik minden, akár a hegy! –”
Zöld álmát víztükrén viszi.*

31.

*TAMÁSI LAJOS vén vasöntő-
Maszkját is menedékül hordja.
Krisztusi korban híres költő,
Verse a pesti véres utca.
Csak hatvannégy itt, még öt évig
Balról és jobbról is lakol,
„ha van külön jel, légy nyugodt, hogy
listára kerülsz valahol.”*

32.

*TÓTH BALINT ötvennyolc esztendő,
Ebből négy év a váci sitt.
Latinul idézget a felbős
Soractérol, mit hó borít,
De magyarul tavaszra lázít.
„Hatodszor fújunk, s már-már hallani,
hogy omlanak Jerikó tornyai.”
Van harminc éve a halálig.*

33.

*UTASSY JÓZSEF dübösen
Mered egy láthatatlan pontra.
Hogy országos az árvaság,
Azt két éves korától tudja.
Még huszonhárom évre futja,
Míg bejárja a testek útját.
„Téged rugdostalak
dühömben, Te Kurva Kis Ország!”*

34.

*VAS ISTVÁN itt már hetvenbét,
Még négy év, s kezdődik biánya.
Medve úr testét Farkasrét
Sírgödre beszúja, bezárja.
A Miatyánk, a Hiszekegy
Úgy szólt benne, mint senki másban,
Mégis azt vallja, „Hiszek a
végső felvilágosodásban.”*

35.

VÉSZI ENDRE élt hetven évet,
Nevét beszegte gyászkeret.
Nem írt már filmet, bangjátékokot,
A Vérmezőről verseket.
Mind, ami itt van „Szezonvégi
Kiárusítás”, tudja ezt,
„combjait fázva egymásra zárja
elheverőben az est”.

36.

WEÖRES SÁNDOR hetvennégy évét
Isten csak másféllel toldotta meg.
Csak? Ki tudja kezdetét meg végét,
Hogy meddig, és mióta létezett?
Az ösködőtől? Egy sejtben? Pillangóban?
És él, amíg megérthetik szavát?
Ne hidd, amit leírt elbúcsúzóban:
„más nyom eltörli lépteim nyomát.”

Peroratio

(BEREKESZTÉS)

„Véghöz vittem immár” keserű
Munkámat, áll a Panteon:
Sírfedőlapok, néhány betű,
Meg számnevek a kőlapon.
Többen vannak már – minősített
Többség – a durva kő mögött,
Mint akiknek élnünk még lehet,
A nyolcvanhetesek között.

Hogy is szokás a gyászmiséket
Bevégezni? Testvéreim,
Azért imádkozzunk, ki minket
Elsőként itt hagy, búcsút int!
Ki lesz?* „Míg élek harcolok”
Az ocsmány elmúlással,
Aztán vígan borítatom
Hazámnak hamujával.

**Zárókő*

*KÁNYÁDI épp nyolcvankilenc.
Tegnap szülőföldjébe tették.
Már tudjuk, zárókő ki lesz,
Ki lett a gyászmisén új vendég.
„Valaki jár a fák hegyén”,
Egy ének koszorúba fonja.
Hol jár? Az Olajfák Hegyén.
Az a Valaki kézen fogja.*

MARNO JÁNOS

Kaloda

Torkig vagyok az ingerküszöbömmel.

Az ingerküszöb

*Határtalan ingerültségem oka,
hogy már semmi nem éri el az inger-
küszöbömet.*

Különben is még mindig

*Egyre vásáribb küllemet kapnak
az újabb kibocsátású bankjegyek.
Vénségemre az egész testemen
elfitymásodik a bőr, jobban mondván
a bőrzet, mert a szőr viszont betápad
a kinedvesedett redők közé,
ahogy a szempillám is kiszakadozik
és belemosódik a szárazságtól
elvizenyősödött, mégis égő
szemembe. Így hát ma sem jelenek meg
a rendelésen, ha fizetnek érte
vagy traktort küldenek értem, akkor sem.
Az Ósvalami nem egyéb az én
szememben, mint a szintén nagy kezdő-
betűs Semmi reszketeg másolata,*